

20. 08. 2018

nr RPW. 24338/2018. NI

CJ

MINISTER
Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

03980200079910
RPW/24338/2018 N
2018-08-20

Warszawa, dnia 16 sierpnia 2018 r.

DSR.IV.0702.6.2018.ES

Pan

Stanisław Karczewski

Marszałek Senatu RP

Szanowny Panie Marszałku,

Odpowiadając, na wystąpienie z dnia 19 lipca 2018 r., znak: BPS/043-63-1827/18, dotyczące oświadczenia senatora Czesława Ryszki, złożonego podczas 63. Posiedzenia Senatu RP, w sprawie wsparcia dla opiekunów osób niepełnosprawnych, uprzejmie informuję;

Warunki przyznawania świadczeń rodzinnych, w tym świadczenia pielęgnacyjnego, regulują przepisy ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1952, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. a ww. ustawy, świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje, jeżeli osoba sprawująca opiekę ma własne źródło dochodu w postaci ustalonego prawa do emerytury, renty, renty rodzinnej z tytułu śmierci małżonka przyznanej w przypadku zbiegu prawa do renty rodzinnej i innego świadczenia emerytalno-rentowego, renty socjalnej, zasiłku stałego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego.

Zatem, w obecnym stanie prawnym, opiekunowi osoby niepełnosprawnej, który ma ustalone prawo do własnej renty, świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje.

Obowiązujące przepisy nie przewidują możliwości rezygnacji z przyznanego świadczenia w postaci emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty rodzinnej, świadczenia przedemerytalnego (zawieszenie/wstrzymanie wypłaty ww. świadczeń

na wniosek strony, nie oznacza, że rencista bądź emeryt staje się osobą, która nie ma ustalonego prawa do tych świadczeń).

Prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej posiada każda osoba, która uzyskała decyzję organu rentowego przyznającą jedno z tych świadczeń. Przepis art. 101 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stanowi, że prawo do świadczeń emerytalno-rentowych ustaje, jeżeli ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania tego prawa oraz w przypadku śmierci osoby uprawnionej. Nabytego prawa do świadczenia nie można więc odebrać czy ponownie oceniać (chyba, że po upływie okresu, na który zostało przyznane). Nie można również zrzec się tego prawa.

Przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych regulują kwestię nabywania prawa do emerytury przez osoby pobierające renty z tytułu niezdolności do pracy. Zgodnie z art. 24a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych emeryturę, o której mowa w art. 24, przyznaje się z urzędu zamiast renty z tytułu niezdolności do pracy osobie, która osiągnęła wiek uprawniający do tej emerytury oraz podlegała ubezpieczeniu społecznemu albo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Emeryturę przyznaje się od dnia osiągnięcia przez rencistę wieku uprawniającego do emerytury, a w przypadku gdy wypłata renty z tytułu niezdolności do pracy była wstrzymana – od dnia, od którego podjęto jej wypłatę. Co istotne, zgodnie z art. 24a ust. 6 ustawy emerytura przyznana z urzędu nie może być niższa od kwoty pobieranej dotychczas renty z tytułu niezdolności do pracy.

Rozwiązania zawarte w systemie ubezpieczeń społecznych gwarantują ubezpieczonym stosowne uwzględnienie okresów wychowywania dzieci przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych. Przede wszystkim należy zauważyć, że od dnia 1 stycznia 1999 r. budżet państwa opłaca składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osoby przebywające na urloпах wychowawczych lub pobierające zasiłek macierzyński.

Natomiast od dnia 1 września 2013 r. z możliwości sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem skutkującej objęciem, na wniosek zainteresowanego, ubezpieczeniami społecznymi, może skorzystać również osoba nie będąca pracownikiem, która zrezygnowała z aktywności zawodowej. Od tego dnia składka jest płacona za każdą osobę fizyczną sprawującą opiekę nad dzieckiem przez okres do 3 lat, nie dłużej jednak niż do zakończenia roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6. rok życia, a w przypadku dziecka, które z powodu stanu zdrowia wymaga opieki tej osoby, przez okres do 6 lat, nie dłużej jednak niż

do ukończenia przez dziecko 18. roku życia – art. 4 pkt 17, art. 6 ust. 1 pkt 19, art. 6a i 6b ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1778, z późn. zm.). Składki emerytalne osób sprawujących osobistą opiekę na dzieckiem finansuje w całości budżet państwa za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Celem powyższych regulacji jest umożliwienie osobom, które w związku koniecznością wychowywania dzieci nie mogą kontynuować aktywności zawodowej, osiągnięcia stażu ubezpieczeniowego, mającego pozytywny wpływ na wysokość przyszłego świadczenia emerytalnego.

Warto również wskazać, że przepisem art. 174 ust. 2a ustawy emerytalnej, który wszedł w życie z dniem 1 maja 2015 r., zmieniono dotychczasowy sposób uwzględniania w kapitale początkowym okresów nieskładkowych wymienionych w art. 7 ust. 5 ustawy, do których należą okresy niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem w wieku do 4 lat (w granicach do 3 lat na każde dziecko oraz łącznie – bez względu na liczbę dzieci – do 6 lat) oraz z powodu opieki nad dzieckiem, na które przysługuje zasiłek pielęgnacyjny (dodatkowo w granicach do 3 lat na każde dziecko). Kapitał początkowy ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy przed dniem 1 stycznia 1999 r. opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek. Zastępuje on sumę składek opłaconych przed dniem 1 stycznia 1999 r. i jest uwzględniany przy obliczaniu wysokości emerytury przysługującej tym osobom. Zgodnie z nową regułą, okresy urlopu wychowawczego przebytego przed dniem 1 stycznia 1999 r. – mimo, że są okresami nieskładkowymi – uwzględnia się w kapitale początkowym po 1,3%, a nie po 0,7% podstawy wymiaru emerytury za każdy rok.

Ponadto, system wsparcia działający w oparciu o ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511, z późn. zm.), co do zasady został skonstruowany tak, aby stosować indywidualne podejście w ustalaniu rodzaju i zakresu niezbędnej pomocy. Osobom niepełnosprawnym należy zapewnić pomoc indywidualną we wszystkich obszarach życia społecznego i zawodowego.

Na podstawie przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, osoby niepełnosprawne, których niepełnosprawność została potwierdzona stosownym orzeczeniem, mogą otrzymać pomoc ze środków

Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Zgodnie z art. 35a ust. 1 pkt 7 ww. ustawy do zadań powiatu należy dofinansowanie m.in.:

- uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,
- likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika.

Ponadto, do organu realizującego zadanie ustawowe powiatu (powiatowego centrum pomocy rodzinie/miejskiego ośrodka pomocy rodzinie) należy przy rozpatrywaniu wniosku o dofinansowanie dokonanie indywidualnej oceny pod kątem rodzaju i stopnia niepełnosprawności oraz jednostkowych potrzeb wnioskodawcy, na podstawie całokształtu okoliczności sprawy.

Niezależnie od powyższego, w aktualnie obowiązującym porządku prawnym istnieją uregulowania, dzięki którym samorząd lokalny może zapewnić opiekę osobie niepełnosprawnej w przypadku, gdy jej opiekun okresowo nie może pełnić swoich obowiązków.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.), do form takiej pomocy można zaliczyć:

- usługi opiekuńcze i/lub specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania lub w ośrodku wsparcia (np. środowiskowym domu samopomocy),
- umieszczenie w ośrodku interwencji kryzysowej,
- umieszczenie w domu pomocy społecznej,
- umieszczenie w ośrodku wsparcia prowadzącym miejsca całodobowe okresowego pobytu (np. środowiskowym domu samopomocy),
- usługi opiekuńcze i bytowe w rodzinnym domu pomocy,
- pobyt w mieszkaniu chronionym.

Przepisy o pomocy społecznej szczegółowo określają tryb postępowania w sprawie przyznawania każdego z wymienionych świadczeń.

Odnosnie opieki wytchnieniowej należy wskazać, że obecnie w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej trwają prace nad projektem uchwały zmieniającej

uchwałę Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. W projekcie uchwały przewiduje się wprowadzenie zmian do Programu, w tym m.in. w priorytecie III „Usługi Wspierające i Rehabilitacyjne”, działanie 3.1. - „Opieka wytchnieniowa dla rodziców lub opiekunów osób niepełnosprawnych”, mających na celu zwiększenie skuteczności tej formy pomocy.

Zasadnicze zmiany w ww. programie odnośnie opieki wytchnieniowej polegają na wprowadzeniu nowego kryterium dochodowego, tj. 250% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, które upoważniać będzie do skorzystania z tej formy pomocy rodzinom. Wprowadza się również zmiany w części dotyczącej podmiotów realizujących to zadanie poprzez zaangażowanie samorządu gminnego, który w odniesieniu do mieszkańców swojej gminy odpowiedzialny jest za realizację zadań opiekuńczych wynikających zarówno z przepisów ustawy o pomocy społecznej jak i innych ustaw, w tym dotyczących wsparcia i pomocy rodzinie.

Wskazano na możliwość realizacji opieki wytchnieniowej w ramach usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych, świadczonych na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Usługi dzienne będą mogły być świadczone w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia dziennego (w dziennych domach pomocy lub środowiskowych domach samopomocy), a usługi całodobowe w ośrodkach wsparcia z miejscami całodobowymi okresowego pobytu (dienne domy pomocy i środowiskowe domy samopomocy dysponujące miejscami całodobowymi), w mieszkaniach chronionych, w domach pomocy społecznej, w rodzinnych domach pomocy. Wskazano także na obowiązek stosowania, w ramach opieki wytchnieniowej, odpowiednich przepisów ustawy o pomocy społecznej, w tym dotyczących zwolnień z odpłatności, tak aby zapewnić osobom niepełnosprawnym bezpłatną opiekę na czas, w którym rodzic lub opiekun korzystają z odpoczynku. W omawianym projekcie proponuje się zapewnienie opieki nad osobą niepełnosprawną w wymiarze do 120 godzin w roku kalendarzowym, a w przypadku całodobowych usług świadczonych w ramach pomocy społecznej do 14 dni w roku kalendarzowym.

W obszarze pomocy i integracji społecznej pomoc wobec osób niesamodzielnych, wymagających stałej opieki nastawiona jest przede wszystkim na wsparcie w ich środowisku naturalnym. Osoby, które ze względu na wiek, choroby lub niepełnosprawność wymagają pomocy mogą ją uzyskać w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Kierowane są one przede wszystkim do samotnych, ale również do osób

w rodzinie, którymi - z różnych przyczyn - najbliższa rodzina nie jest w stanie się zaopiekować. Usługi te są zadaniem własnym gminy.

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Natomiast specjalistyczne usługi opiekuńcze to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, np. pielęgniarki, rehabilitantów, fizjoterapeutów.

Obowiązujący system pomocy społecznej umożliwia skorzystanie z różnych świadczeń pomocy społecznej osobom i rodzinom, które nie są w stanie pokonać trudnych problemów, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Ośrodki pomocy społecznej oferują wsparcie w wielu formach (niepieniężnych i pieniężnych).

Na podstawie art. 8 ww. ustawy, prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej ustala się przez porównanie dochodu osoby lub rodziny z odpowiednim kryterium dochodowym. Od dnia 1 października 2015 r. dla osoby samotnie gospodarującej kryterium dochodowym jest dochód nieprzekraczający kwoty 634 zł, dla osoby w rodzinie – kwoty 514 zł, dla rodziny – sumy kwot kryterium dochodowego na osobę w rodzinie. Obok kryterium dochodowego powinien wystąpić co najmniej jeden z powodów wymienionych w art. 7 pkt 2-15 (np. niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba i inne).

Kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co trzy lata. Rada Ministrów przyjęła 11 lipca 2018 r. rozporządzenie w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. Wyższe kryteria zaczną obowiązywać od 1 października 2018 r. i będą wynosiły: dla osoby samotnie gospodarującej 701 zł, a dla osoby w rodzinie 528 zł.

W ustawie o pomocy społecznej wymienia się kilka rodzajów świadczeń pieniężnych.

takich jak: zasiłek stały, okresowy, celowy, do których otrzymania trzeba spełniać warunki określone w ustawie.

Poza tym w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobom i rodzinom, których dochody przekraczają kryteria ustawowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy, który nie podlega zwrotowi, może być również przyznany zasiłek celowy lub pomoc rzeczowa pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku lub wydatków na pomoc

rzeczową. Wymienione świadczenia przyznawane są na specjalnych zasadach. Organ pomocy społecznej odmawiając pomocy np. w formie zasiłku celowego z powodu przekroczenia kryterium dochodowego powinien zakresem swoich rozważań objąć kwestię, czy w okolicznościach sprawy nie występuje szczególnie uzasadniony przypadek, uprawniający do otrzymania takiego świadczenia.

Ustaleniu sytuacji (rodzinnej, dochodowej, majątkowej) ubiegających się o świadczenia z pomocy społecznej służy rodzinny wywiad środowiskowy. Natomiast decyzję w sprawie przyznania świadczeń z pomocy społecznej i ich formy podejmuje dyrektor (kierownik) ośrodka pomocy społecznej na podstawie okoliczności sprawy.

Zgodnie z art. 106 ust.1 ustawy o pomocy społecznej, przyznanie świadczeń z pomocy społecznej następuje w formie decyzji administracyjnej, od której przysługuje prawo wniesienia odwołania do samorządowego kolegium odwoławczego w ciągu 14 dni od daty otrzymania decyzji. Dodać także należy, że rolą pracownika socjalnego jest udzielenie osobie ubiegającej się o wsparcie informacji na temat wszelkich możliwych form pomocy. Jednym z zadań pracownika socjalnego jest praca socjalna, która polega m.in. na udzieleniu pomocy osobie, rodzinie, w uzyskaniu odpowiedniego poradnictwa (prawnego, psychologicznego, rodzinnego), pomocy w załatwianiu spraw urzędowych tych osób w różnych urzędach i instytucjach i innych spraw, które mogą przyczynić się do rozwiązania powstałych problemów życiowych i poprawy sytuacji danej osoby czy rodziny.

Jednocześnie, odnosząc się do realizacji postulatów dotyczących zwiększenia wsparcia materialnego opiekunów osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w tym dotyczących warunków przyznawania świadczeń opiekuńczych dla opiekunów osób niepełnosprawnych, należy podkreślić, że jest to priorytetem rządu.

Aby jednak postulaty te mogły być zrealizowane niezbędne jest podjęcie działań w zakresie reformy systemu orzecznictwa o niepełnosprawności w Polsce. W tym celu, w dniu 2 lutego 2017 r., zarządzeniem nr 6 Prezesa Rady Ministrów, został powołany Międzyresortowy Zespół do spraw Opracowania Systemu Orzekania o Niepełnosprawności oraz Niezdolności do Pracy, pod przewodnictwem Prezesa ZUS.

Zespół, po zakończeniu prac, przedstawi założenia nowelizacji przepisów dotyczących orzekania o niepełnosprawności oraz orzekania o niesamodzielności. Zakończenie prac nad reformą orzecznictwa w Polsce pozwoli na stworzenie kompleksowego systemu wsparcia osób niepełnosprawnych.

System wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin, oprócz istniejących, rozbudowywanych rozwiązań, będzie się opierał na trzech filarach. Pierwszy z nich to solidarnościowy fundusz wsparcia osób niepełnosprawnych. Drugi filar to pakiet społecznej odpowiedzialności, a trzeci – program „Dostępność+”.

Fundusz wsparcia osób niepełnosprawnych będzie zasilany z dwóch źródeł – z części składki odprowadzanej od wynagrodzeń na Fundusz Pracy oraz daniny solidarnościowej. Szacuje się, że Fundusz wsparcia osób niepełnosprawnych zasilany będzie kwotą ok. 2 mld zł rocznie. Hierarchia ważności celów, na które będą przeznaczane pieniądze z solidarnościowego funduszu wsparcia, będzie skonsultowana z reprezentacją środowisk osób niepełnosprawnych.

Ponadto należy podkreślić, że mając na uwadze trudną bieżącą sytuację osób niepełnosprawnych, rząd Prawa i Sprawiedliwości, w ostatnim czasie podjął następujące działania poprawiające sytuację osób niepełnosprawnych oraz ich opiekunów:

- 1) podniesienie od dnia 1 czerwca br. wysokości renty socjalnej do wysokości minimalnej emerytury. Ta podwyżka wraz bezprecedensowym podwyższeniem renty w 2017 r. i 2018 r. oznacza, że wysokość renty w okresie rządów PIS wzrosła o ok. 40%;
- 2) przyjęcie ustawy o szczególnych rozwiązaniach wspierających osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności. Wprowadza ona szczególne uprawnienia w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej, usług farmaceutycznych oraz wyrobów medycznych dla osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Rozwiązania te zagwarantują niepełnosprawnym co najmniej 520 zł miesięcznych oszczędności z tytułu wydatków na wyroby medyczne i rehabilitację;
- 3) przyjęcie ustawy wprowadzającej II etap programu „Za życiem”. Wprowadza ona:
 - a) możliwość powrotu osób niepełnosprawnych do WTZ,
 - b) usługi wspierające i rehabilitacyjne w ramach zajęć klubowych w warsztatach terapii zajęciowej,
 - c) dłuższy zasiłek opiekuńczy,
 - d) udogodnienia dla niepełnosprawnych pracowników,
 - e) wyłączenie kwoty zasiłku pielęgnacyjnego z dochodów osoby niepełnosprawnej, pozostającej na utrzymaniu podatnika przy obliczaniu ulgi rehabilitacyjnej w podatku dochodowym od osób fizycznych,
 - f) rezygnację z kwotowego progu dochodowego przy uldze rehabilitacyjnej. Na uwagę zasługuje też rezygnacja z kwotowego określania maksymalnego progu dochodowego

osób odliczających od swojego dochodu wydatki poniesione na cele rehabilitacyjne. W efekcie próg ten został zwiększony. W myśl nowych przepisów dochody osób niepełnosprawnych nie będą mogły przekroczyć dwunastokrotności kwoty renty socjalnej określonej w ustawie o rencie socjalnej w wysokości obowiązującej w grudniu danego roku podatkowego;

- 4) poprawa funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej i zakładów aktywności zawodowej poprzez zwiększenie wysokości dofinansowania:
 - koszt rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej zostanie zwiększony do wysokości 16 596 zł (od 1 lipca 2018 r.), a także w kolejnych latach: w roku 2019 r. dofinansowanie wyniesie 17 796 zł oraz w 2020 r., i w latach następnych - 18 996 zł,
 - koszt rocznego pobytu jednego niepełnosprawnego pracownika w zakładzie aktywności zawodowej - do wysokości 22 000 zł;
- 5) podwyższenie zasiłku pielęgnacyjnego (obecnie 153 zł) do wysokości dodatku pielęgnacyjnego (215,84 zł). Przy czym zasiłek od 1 listopada 2018 r. wyniesie 184,42 zł (wzrost o 31,42 zł), natomiast od 1 listopada 2019 r. – 215,84 zł (wzrost o 31,42 zł). W sumie wysokość zasiłku pielęgnacyjnego wzrośnie o 62,84 zł, tj. ok. 40%;
- 6) podwyższenie od 1 listopada 2018 r. specjalnego zasiłku opiekuńczego (obecnie 520 zł) o 100 zł, tj. ok. 20% (i tym samym także podstawy opłacania, ze środków budżetu państwa, składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne za opiekunów otrzymujących to świadczenie);
- 7) podwyższenie od 1 listopada 2018 r. zasiłku dla opiekuna (obecnie 520 zł) o 100 zł, tj. ok. 20% (i tym samym także podstawy opłacania, ze środków budżetu państwa, składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne za opiekunów otrzymujących to świadczenie).

Z wyrazami szacunku

z up.

Minister
Marek Zieleniecki
PODSEKRETARZ STANU